

Rudolf Pečman

Praeambulum aneb Brněnská muzikologie v době počátku a prvních vzmachů

Druhá česká univerzita, nesoucí jméno *T. G. Masaryka*, byla založena v Brně. Zákon ze dne 28. ledna 1919, čís. 50 Sbírkky zákonů a nařízení, schválilo Národní shromáždění. Praví se v něm:

„Na základě usnesení Národního shromáždění se nařizuje:

1. V Brně zřizuje se československá státní 'Masarykova universita' o čtyřech fakultách: právnické, lékařské, přírodovědecké a filosofické.
2. Fakulta právnická prvním ročníkem, fakulta lékařská prvním a druhým ročníkem budiž zřízena počátkem studijního roku 1919-20, fakulta přírodovědecká a filosofická nejpozději počátkem studijního roku 1921-22.
3. Konečné umístění a výprava nové university, jejích všech ústavů a klinik ve vhodných budovách k účelu tomu vybudovaných staniž se nejdéle do roku 1930.
4. Ministerstvo školství a nár. osvěty se zplnomocňuje, aby vyslechnuvši poradní sbor pro vysoké školy při něm zřízený, vydalo pro dobu počáteční potřebná nařízení.
5. Provedení tohoto zákona ukládá se vládě.

T. G. Masaryk v. r.

Švehla v. r. v zastoupení min.
předsedy,

Dr. Stránský v. r.

Stříbrný v. r.

Dr. Vrbenský v. r.,

Dr. Winter v. r.

Dr. Rašín v. r.

Habermann v. r.

Staněk v. r.

Dr. Zahradník v. r.

Dr. Hruban v. r."

Naše *Filozofická fakulta* se potýkala od roku 1919 s potížemi. Nebylo kam ji umístit. Po kláních s úřady jí byla přidělena budova městského sirotčince na Falkensteinerově ulici. Teprve v roce 1921 (v

listopadu) mohli svou přednáškovou činnost zahájit profesoři *Václav Vondrák*, *Stanislav Souček*, *Arne Novák* a během doby i ostatní. Bylo místo jen pro tři semináře, protože Filozofická fakulta se musela dělit o prostory v bývalém sirotčinci také s ředitelstvím státních drah. Nicméně profesoři pro naši fakultu byli jmenováni již ihned po založení brněnské univerzity. Tak *Antonín Beer* byl nominován pro germánskou jazykovědu a *Jan Krejčí* pro německou literaturu; *Julius Glücklich* a *Bohumil Navrátil* pro .všeobecné dějiny; *Prokop Miroslav Haškovec* a *Karel Titz* pro románskou filologii; *František Chudoba* pro anglickou literaturu; *František Novotný* pro klasickou filologii; *Arne Novák* pro českou literaturu; *Stanislav Souček* pro českou řeč a literaturu; *Rudolf Urbánek* pro československé dějiny; *Václav Vondrák* pro slovanskou filologii; *Otakar Zich* pro filozofii a estetiku.

S *Otakarem Zichem* (1879-1934), žákem *Otakara Hostinského* na pražské Karlo-Ferdinandově univerzitě, vstoupil na půdu nové brněnské univerzity, jejíž Filozofické fakultě hrozilo záhy přemístění do Bratislavy (neuskutečnilo se ovšem), vpravdě význačný estetik a muzikolog (jenž působil i jako komponista a byl mj. znalcem českého hudebního folklóru). Stal se ředitelem Filozofického semináře, ale mnoho místa věnoval ve svých přednáškách také estetice a spolu s ní i hudbě a hudební vědě, Zich záhy habilitoval *Vladimíra Helferta* (1886-1945). Tento žák *Otakara Hostinského* a historika *Jaroslava Golla*, ale i berlínských profesorů na tamní Univerzitě *Bedřicha Vilérna* (totiž *Johannesa Wolfa*, *Hermannu Kretzschmara* a *Carla Stumpfa*), spojil svůj osud s Brnem, kam se z Prahy přestěhoval roku 1919. V novém působišti začal rozvíjet plodnou činnost muzikologickou, učitelskou, kritickou, přednáškovou, organizační a uměleckou. Ryzí smetanovec *Helfert* objevuje význam hudební kultury na zámku v *Jaroměřicích nad Rokytnou* a pochopí i velikost *Leoše Janáčka*, k němuž se doslova propálí jako tvůrce prvního dílu velké monografie o něm; vychová řadu žáků (jmenujme alespoň *Karla*

Vetterla, Jana Racka a Bohumíra Štědrone), kteří ponosou po druhé světové válce jeho prapor; jako kritik uplatní nejvyšší parametry, sleduje vývoj brněnského koncertního dění v osvobozeném státě a rozvoj druhé naší operní scény - a sumu svých kritických zobecnění zacílených k naší soudobé hudbě vtělí posléze do své knihy *Česká moderní hudba* {Olomouc 1936}; svou bohatou přednáškovou činností zaměří k rozmanitým tématům, ale přece jen nejsoustředěněji se upne k Bedřichu Smetanovi (1924), neboť horoucně oslaví slovem i publikační činností ono *centennarium* uplynuvší od narození génia české hudby; svou činnost chápe komplexně, a proto hned na počátku svého brněnského působení (1. září 1919 byl jmenován profesorem na gymnáziu ve Vyškově, ale přikázán službou v Brně; O. Zich ho habilitoval 26. února 1921), založí *Hudební archiv Zemského moravského muzea*, zrodilví se roku 1919, neboť je si plně vědom, že vědeckou práci nelze konkrétně vykonávat bez pramenné základny (tento ústav se dnes jmenuje *Oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea v Brně*). Helfertovi není ovšem vzdálenější než badatelství ve věži ze slonové kosti, a protože je také duší hudebníkem, sáhne rád k taktovce a v čele brněnského *Orchestrálního sdružení* (nyní Helfertovo orchestrální sdružení) dává se zanícením *Mou vlast* nebo díla svých generačních druhů. Po své habilitaci (1921 dosáhne mimořádné (1926) a řádné (1931) profesury a ve školním roce 1935/36 zastává funkci *děkana* Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. *Seminář pro hudební vědu* založí v roce své habilitace.¹⁾

Hranice Brna a Moravy přesáhlo (vedle ryze badatelské práce) Helfertovo ediční působení (založil roku 1934 sbírku staré České hudby *Musica antiqua bohemica*) a jeho tvůrčí práce na *Pazdírkově hudebním slovníku naučném*. Tento lexikon by nebyl býval vyšel, nebýt vzácného pochopení brněnského hudebního nakladatele *Oldřicha Pazdířka*; nebyl by spatřil světlo světa, obrazně řečeno, kdyby v Brně nebyla bývala utvořena jedinečná pracovní konstelace: vedle Vladimíra Helferta, jenž

hlavní iniciativu rozvíjel jako profesor Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, měl nevšední význam pro rozvoj hudebního dění *Gracian Černušák* (1882-1961), tak jako Helfert žák Gollův a Hostinského, hudební historik a profesor brněnské Konzervatoře. Obě osobnosti spojily své síly, zorganizovaly okruh spolupracovníků a realizovaly v *Pazdírkově slovníku* (jehož dokončení bylo znemožněno válečnými událostmi) nejen svazek s věcnými hesly (1929, red. G. Černušák), nýbrž i část osobní A-M (vycházela sešitově 1937-1939, redaktory byli Černušák s Helfertem, v posledních sešitech i *Bohumír Štědroň*).

Válečná léta neudusila bohatý brněnský hudební život. Těsně před válkou měl být uspořádán *festival Janáčkův* (1938), avšak neblahé mnichovské události (září 1938) tento plán zmařily. Československá (Česko-slovenská) republika byla v té době násilně ochuzena o tzv. sudetská území, 14. března 1939 se odtrhlo Slovensko (byl založen Slovenský stát) a den nato vyhlášen Protektorát Čechy a Morava (Protektorát Böhmen und Mähren, 1939-1945). Protektorátní údobí, „doba zaživa pohřbených“ (*Arne Novák* o první světové válce), neposkytovalo možnost k plnému rozvinutí hudebních a muzikologických aktivit. Nacistické úřady poslaly Vladimíra Helferta v letním semestru 1938/1939 na trvalou dovolenou. Začaly slídit po jeho činnosti. Již 14. listopadu 1939 byl hnán Helfert k výslechu na Rektorát Masarykovy univerzity a poté zatčen. Stalo se tři dny před uzavřením českých vysokých škol. Český muzikolog je vláčen koncentračními tábory a věznicemi (Špilberk, Kounicovy koleje, Breslau /nyní Wrocław/, Wohlau /Olava/, pražská věznice na Pankráci, Terezín) a podlehne útrapám 18. května 1945. Jeho žáci i s Gracianem Černušákem pokračovali za války v jeho díle za ztížených podmínek. Docent *Jan Racek* (1905-1979) nemohl uplatnit svou *veniam docendi* (získal ji 1939). Působil v hudebním oddělení Zemského moravského muzea jako vrchní komisař archívni služby a vedoucí pracoviště, podněcoval a organizoval sběr hudebního materiálu z

moravských zámků. Vedle vědecké práce vyvíjel kritickou činnost na stranách denních a odborných listů, stál jako *spiritus agens* v pozadí festivalu barokní hudby (1942). V kritikách pravidelně sledoval mj. činnost Českého rozhlasu se zřetelem k brněnské stanici. V tomto zájmu si podal ruku s oběma svými kolegy, Karlem Vetterlem (1898-1979) a Zdeňkem Blažkem (1905-1988). První z nich, původně důstojník, rozvinul rozměrnou hudebně historickou práci (byl Helfertovým spolupracovníkem v Hudebním archívu, jejž Helfert vedl) a napsal již před válkou mj. první závažnou stát u nás o sociologii hudebního rozhlasu (in; Musikologie I, 1938), druhý pak se zaměřil k činnosti referenta hudebního oddělení brněnského rozhlasu (do roku 1941) spolu s orientací ke kompozici (byl mj. žákem Josefa Suka), hudební teorii a k práci pedagogické (stal se 1946 správcem a 1947 ředitelem Konzervatoře v Brně). S živým zanícením - vždyť Vetterl odešel do rozhlasu jako pracovník hudební redakce a později jako ředitel brněnské rozhlasové stanice - připojil se ke jmenovaným kolegům další Helfertův žák a bývalý jeho nehonorovaný asistent Bohumír Štědroň (1905-1982). Tento erudovaný hudebník, v klavíru žák a absolvent Mistrovské školy ve třídě Viléma Kurze, vyvíjel se jako pianista, sbormistr, dirigent, komorní hráč a jako hudební historik s výraznou afinitou k hudebně výchovným a regionálně zaměřeným otázkám.

Jak Racek, tak Vetterl a Štědroň, rostli z Helferta a z jeho myšlenkového odkazu. Uvažme, že .například Racek s Vetterlem konali výzkum hudebních bohemik v Itálii již za první republiky (podníceni badatelským zaměřením svého učitele, který mj. přivezl (1935) ze svých italských cest na mikrofilmech kopie autografů a opisů nejvýznačnějších oper aj. děl Josefa Myslivečka a zapustil sondu i do bádání o "Václavu Pichlovi, ale i dalších příslušnících "jižního" směru české hudební emigrace). Racek vděčí za svou "italskou" orientaci právě Helfertovi, a to také v okruhu doprovázené monodie. Helfert jej podnítil ke studiu

otázek barokní hudby a kultury. Vetterl objevil a popsal zámeckou hudební kulturu v Náměšti nad Oslavou za hraběte Wilhelma Haugwitze, inspirován zajisté Helfertovými spisy o hudebním baroku na českých zámcích (1916) a o Františku Václavu Míčovi a jeho působení na jaroměřickém zámku hraběte Questenberka (1924), dále pak vytvořil monografii o náměštském a brněnském maestrovi Bohumíru (Gottfriedu) Riegrovi. Štědroň pokračoval se zdarem v oboru lexikografie a brněnské i moravské regionalistiky; společně a Rackem - jenž se m j . věnoval výzkumu hudby ve slezské oblasti se zřetelem k Pavlu Křížkovskému - ponořil se do života a díla Janáčkova. Impulsy hudebně výchovné zintenzivňoval napořád, neboť svou podstatou byl nejen hudební historik s výrazně hudebnickými rysy (popsal například hudební sbírku augustiniánů na Starém Brně), nýbrž i bojovník za hudební výchovu mládeže i dospělých. Když byl Vladimír Helfert zatčen, odvážně sepsal malou monografii o něm (*Vladimír Helfert. Přehled práce českého učenice*. Praha 1940). Se svými staršími kolegy, vesměs žáky Helfertovými, účinně spolupracovala další jeho posluchačka, hudební historička *Theodora Straková* (nar.1915).

Válečná vichřice se přehnala. Generace Helfertových žáků osiřela. Po roku 1945 spojila síly k novému budování *Hudebně-vědeckého semináře Filozofické fakulty Masarykovy univerzity*. Bylo třeba provést svoz vzácných knižních fondů, které byly roztroušeny během války na mnoha místech (o jejich záchranu se podstatně zasloužil *custos* Filozofické fakulty *Jan Šeda*, který je ukryl před slídivými zraky říšskoněmeckých orgánů). Ředitelem semináře byl jmenován *Jan Racek* (od 1948 profesor). Shromáždil kolem sebe nadšené pracovníky, uvedl znovu v život bývalý Helfertův ústav a přešel (1948) z býv. Hudebního archívu Moravského zemského muzea plně do pracovního svazku univerzity. Z pozice docenta a později profesora hudební vady podstatně ovlivnil naše hudební a muzikologické dění. Zdárně pokračoval po Helfertovi ve funkci redaktora

edice *Musica antiqua bohemica*, založil hudebně vědnou řadu v brněnském nakladatelství *Rovnost*, stál například v čele přípravného výboru *Janáčkových oslav* (1948) s velkou výstavou o jeho životě a díle, přijal (po Helfertovi) funkci vedoucího *Kabinetu pro etnografii a folkloristiku Československé akademie věd* (odbočky v Brně), zainteresoval svého žáka *Jiřího Vysloužila*, jenž vystudoval hudební vědu vedle historie a filozofie (nar. 1924), k hudební folkloristice. Vysloužil se stal po letech jeho nástupcem v úřadě profesora muzikologie a vedoucího *Katedry dějin umění* (tato katedra měnila v průběhu let své názvy - hudební věda, původně její oddělení, se osamostatnila jako *Ústav hudební vědy*, 1990). Jan Racek animoval *Karla Vetterla*, svého dávného přítele a kolegu, bývalého ředitele "brněnské rozhlasové stanice, který po druhé světové válce přešel z funkce ředitele brněnské Univerzitní knihovny na místo vědeckého (později samostatného vědeckého) pracovníka do výše uvedeného kabinetu, aby se výlučně věnoval hudební folkloristice, v níž ostatně dosáhl mezinárodních vědeckých úspěchů. Vetterl úzce spolupracoval i s Katedrou dějin umění, neboť se stal jejím externím učitelem pro obor hudební folkloristiky a hudebního lidopisu. Obdobně tomu bylo i u dávné Rackovy spolupracovnice *Theodory Strakové*, která konala na katedře svá čtení o archívní praxi a uplatňovala se i v seminárním cvičení.

I v nejtěžších dobách totality, tj. po tzv. Únorovém vítězství pracujícího lidu (1948), usiloval Seminář (později oddělení) hudební vědy o *mezinárodní muzikologickou spolupráci*. Těžce jsme nacházeli dvojhlas s muzikology, estetiky, sociology, hudebními teoretiky, skladateli a výkonnými hudebníky, jimž šlo o kontakty s kolegy z tzv. socialistického tábora. A přece naše muzikologické a hudební styky měly již za první republiky pozoruhodnou tradici, jež měla své kořeny již v době Rakouska-Uherska. Pražan *Josef Durdík* se znal osobně s Charlesem Darwinem, byl jeho obdivovatelem a srovnával ho mj. s Kantem. *Otakar Hostinský* pěstoval

vědecké styky s Berlínany Wolfem a Kretzschmarem, ale i s architektem Gottfriedem Semperem aj. Hostinského žák *Vladimír Helfert* u jmenovaných berlínských profesorů jeden rok studoval (viz výše) a vnesl do našich poměrů, podobně jako *Otakar Zich*, evropskou orientaci. Tito oba Hostinského žáci se hojně rozhlíželi po světě a lámali pouta doznívajícího obrozenského tradicionalismu, čerpajícího „vlastenecky“ jen nebo převážně ze zřidel domácích a autochtonních. Oba působili na Masarykově univerzitě (Zich do roku 1923, kdy přešel trvale na Karlovu univerzitu do Prahy, kde se již 1911 habilitoval pro *estetiku* a stal se 1924 Hostinského nástupcem). *Vladimír Helfert* usiloval například o založení *Slovanské hudebněvědné společnosti* (od roku 1926), ale vše se rozbilo o pasivitu a netečnost jejího předsedy *Zdeňka Nejedlého*. Měl vytrvalé vědecké styky - on, potomek šlechtického rodu Helfertů - například se svými učiteli *Johannešem Wolfem*, *Hermannem Kretzschmarem* a *Carlem Stumphem*, dále s *Gézou Révészem*, *D. F. Scheurleerem*, *Božidarem Širolou*, *Lucjanem Kamienskim*, *Henrykem Opieńskim* poznává *Arnolda Schonberga*, navazuje mj. na *Guido Adlera* (jeho kolega z Hostinského „líhně“, *Dobroslav Orel*, pozdější profesor hudební vědy na Filozofické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě a vedoucí muzikologického ústavu, byl Adlerovým žákem). Svě posluchače vede Helfert k evropské orientaci. Sám bádá v okruhu tzv. české hudební emigrace, prezentuje *Jiřího Antonína Bendu* jako význačného člena naší hudebnické dynastie, objevuje - jak již řečeno - v italských archívech 1935 díla *Myslivočkova* a *Pichlova*. K české hudbě starších oblastí, ale například i k hudbě italské a k *Beethovenovi*, vede *Karla Vetterla*, *Jana Racka* a *Bohumíra Štědrone*. Habilitovaný docent (1939) *Jan Racek* má za sebou pobyt v Itálii, kde připravoval svou habilitační práci *Slohové problémy italské monodie* (vyšlo 1938 v brněnsko-pražské edici *Melpa*), *Bohumír Štědroň* dotkl se Itálie roku 1931, když připravoval svou disertaci *Sólové chrámové kantáty G. B.*

Bassaniho (obhájeno 1934). Všichni, i jejich žáci a žáci žáků, se věnují i hudební kritice. Profesor Racek rozvíjel zahraniční styky v okruhu hudební vědy opravdu bohatě. Poznal *Charlese van den Borrena*, hvězdného hudebního vědce z belgického Bruselu. Spolupracovali od třicátých let minulého století. A abychom pokračovali abecedně: *Igor Belza*, moskevský badatel ukrajinského původu, se obeznámil s Rackovou českou hudbou (Praha 1948, 2. rozšířené vydání ve Státním nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Praha 1958), sledoval fenomén české, slovenské a slovanské hudby a 1956 přednášel v tehdejší Seminárii hudební vědy na Katedře Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Janáčkovská orientace přivedla Jana Racka k *Maxi 'Brodovi*, význačnému znalci Janáčka a překladateli jeho operních libret do němčiny, oddanému bojovníku za dílo světového hudebního Brňana. *Andrea Della Corte* - neapolský badatel zejména v oboru starší opery - se s Rackem seznámil během jeho italského pobytu a udržoval s ním bohaté písemné styky. *Dragotin Cveto*, z Lublaně byl animován k vědeckému i osobnímu styku s Janem Rackem, když zkoumal otázku pobytu Slovince Jacoba Galla (Handla) v českých zemích, a rozšířil jej i jako prezident Mezinárodní společnosti pro hudební vědu se sídlem v Basileji. K Rakušanu *Hellmutu Federhoferovi*, žákovi Dobroslava Orla a vídeňského Roberta Lacha, tíhl Jan Racek pro jeho orientaci k Itálii, ač s ním například nesouhlasil pro jeho negativní („probarokní“) orientaci k tzv. manýrismu. Zabýváje se také starými středověkými památkami České duchovní hudby narazil Racek na německého specialistu *Karla Gustava Fellerera* z Kolína nad Rýnem. Holandského komponistu a hudebního teoretika *Mariuse Flothuisse* z Amsterdamu poznal v souvislosti s janáčkovskými studii. Moskvan *Lva Salomonoviče Ginzburga* si vážil pro jeho trvalý zájem o starou českou hudbu a o hudební emigranty z českých zemí na Rus (hlavně instrumentalisty). K *Romanu Jakobsonovi*, ruském emigrantu, jenž

působil (1933-1939) také na naší univerzitě, 1939 emigroval, ale byl pak tvrdě „sledován“ naší Státní bezpečností, protože se 1942 uchýlil na univerzity v USA a získal americké státní občanství, tíhl Jan Racek od třicátých let dvacátého věku, kdy jej poznal Helfertovým prostřednictvím. Vzpomínám, že jsme jej na naší katedře uvítali roku 1956, a že profesora Racka navštívil i v jeho bytě na Martínkově ulici č. 7 v Brně-Černých Polích. Měli si co povídat, a to zejména o cyrilometodějské tradici, o nejstarších dochovaných památkách české hudby a o Pražském linguistickém kroužku (založen 1926), s nímž ostatně spolupracoval již Rackův učitel Vladimír Helfert. Též Zofie Lissé z Varšavy - věrné žákyně Romana Ingardena - si Racek vážil. Poznal ji až po roce 1945. S *Walterem Sennem* rád konzultoval během své práce na spisu o Kryštofu Harantu z Polžic a Bezdržic. Innsbruckého kolegu vnitřně spojoval s rektorem Vídeňské univerzity *Erichem Schenkem*, s nímž jej vázalo upřímné přátelství. Schenk, badatel mozartovský, působil dříve v Rostocku. Stal se čestným doktorem (Dr.h.c.) Masarykovy univerzity (Jan Racek získal titul dopisujícího člena Rakouské akademie věd) a během svých pobytů v Brně rád navštěvoval i *Oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea* v Brně, aby se tu vždy ponořil do studia pramenů. Hluboký obdiv vyslovoval sbírce *kroměřížského archívu, hudebněvědným kolokviím* při Mezinárodním hudebním festivalu v Brně (zal. 1966), a když psal o otázkách beethovenovských ve vztahu k českým zemím, konzultoval výsledky svého bádání s Janem Rackem. Jako beethovenolog spolupracoval Racek s Beethovenovým archívem a Beethovenovým domem v Bonnu. Dobře přitom poznal tehdejšího tamního ředitele sbírek a univerzitního profesora *Josepha Schmidta-Görga*. S předčasně zemřelým *Camillem Schoenbaumem* (badatelem z naší Prahy, jenž se po roce 1948 přestěhoval do švédského Dragøru) udržoval náš badatel styk také tím, že ho pověřil ediční spoluprací ve sbírce *Musica antiqua bohemica*,

kteřou řídil po profesoru Helfertovi právě Jan Racek. *Hanse Heinze Stuckenschmidta* z tehdejšího Západního Berlína, který dříve působil v Praze, si vážil pro jeho vřelý vztah k Janáčkovu. V žáku Guido Adlera, *Bence Szabolcsim* (Budapešť), měl dobrého přítele; s ním mj. spolupracoval při řešení otázek italské monodie a jejího vztahu ke střední a východní Evropě. *Zeno Vancea* z Bukurešti ho inspiroval k tomu, že se začal dokonce zajímat o některé etnomuzikologické otázky. *Walther Vetter* z tehdejšího Východního Berlína si například uvědomoval, že Franz Schubert, o němž napsal objemný dvojdílný spis (*Der Klassiker Schubert, I-II, C. P. Peters, Lipsko 1953*), je rodově zakotven v našich zemích. Vettera jsme uvítali i v Brně. Jan Racek ho podnítil i k hlubšímu studiu janáčkovského materiálu ve zdejší *Oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea*. S *Albertem Wellekem*, německým psychologem a muzikologem rakouského původu, se Racek patrně seznámil již v době jeho pobytu v Praze. Jeho - Tedy Wellekova - orientace byla blízká právě Helfertovu žákovi, jenž navázal na svého učitele, bývalého posluchače Stumpfova. *Hellmuth Christian Wolff* (Lipsko) ho zaujal nejen badatelskými sondami do dějin opery a hudební ikonografie, nýbrž i svým zájmem o českou hudební tvorbu, především o Leoše Janáčka. A *Franz Zagiba*, slovenský muzikolog, který působil ve Vídni. S tím diskutoval o liturgickém zpěvu cyrilometodějského údobí, když bádá o nejstarších našich duchovních písních. - Rackův styk se zahraničím byl znásobován jeho častými přednáškovými pobyty na univerzitách a vědeckých ústavech v zahraničí, mj. v tehdejší Západní Německu, v Německé demokratické republice, Rakousku, Polsku, bývalé Jugoslávii, Itálii aj., jeho kontakty například s *Iljou Erenburgem, Romainem Rollandem, Dmitrijem Šostakovičem* (posledně jmenovaný ho navštívil v brněnském bytě). Jan Racek byl prostě evropsky orientován, tíhl k mezioborovým hlediskům. Filozofická a zobecňující tendence mu byla v muzikologii bližší než

pohled na strukturu a detail hudební skladby.

Bohumír Štědroň se od Racka odlišoval živelnou hudebností. Byl také nejen „univerzitán“, nýbrž i pianista vysoké úrovně. Měl i státní zkoušky z hudby, dirigoval již za Helferta v jeho *Collegiu musicu* (založeném 27. listopadu 1928) - střídal se tehdy s *Břetislavem Bakalou* - , řídil rozhlasový orchestr ve Varšavě, kde provedl *Mou vlast*. Postavil se i před rozhlasový orchestr brněnský. Ve vědě byl přísný faktograf. Rostl z pozitivismu. Pramen mu byl vším. Vzpomínám, jak nás již od útlých vysokoškolských dob (vstoupil jsem na Filozofickou fakultu na podzim 1950) vytrvale učil spartovat stará díla osmnáctého století; pronikl do tajů notace a přednášel i hudební teorii. Soudil, že je nutno objevovat „malé“ skladatele, neboť právě oni tvoří podhoubí hudebního vývoje. Byl v muzikologii takříkajíc vlastenec, jemuž šlo hlavně o českou hudbu, o česko-slovenské hudební styky, o hudbu bratrského Slovenska, o tvorbu polskou, ukrajinskou, o fenomén slovanství v hudbě. Tíhl k hudebnímu regionalismu. Odvážně dovedl napsat brožuru o Helfertovi (viz výše) a zaslat mu ji do koncentračního tábora ve Wohlau (Olavě). Nemiloval rozmáchlých „světových“ gest. Již v době spolupráce s Helfertem sepsal bibliografii české hudby od B. Smetany - navázal styk s Pražanem *Erichem Steinhardem*, jenž pro rasový původ skončil v lodžském koncentračním táboře, aby právě s ním spolupracoval na společném Helfertově a Steinhardově spisu o dějinách hudby v Československé republice, jenž vyšel francouzsky (Orbis, Praha 1936) a německy (2. vyd. t. 1938). Již během přípravy disertace o G. B. Bassanim (1933) poznal Štědroň bohaté prostředí italských archívů a knihoven. Po válce s ním Helfert počítal jako s jedním z profilovaných pracovníků zaměřených pramenně. V Brně se mj. orientoval k hudebněkritické činnosti, seznámil se s *Gracianem Černušákem*, spolupracoval na *Pazdírkově hudebním slovníku naučném* a poté (již po válce) se plně zabořil do práce hudebně-lexikografické, která

vyžadovala nejen pracovní kázně, nýbrž i bohatého styku s domácími a zahraničními institucemi. Štědrone vždy zajímaly otázky původu hudebníků a pěvců. Proto si všímá Brňanky Marie (Maria) Jeritzové (Jeritza), rozené Jedlitzkové, která mj. působila ve Vídni a v newyorské Metropolitní opeře a měla pronikavý úspěch ve vídeňském nastudování *Její pastorkyně* (1918). Bojuje o uznání českého původu *Jana Václava Stamice* a staví se mj. proti revanšismu v německé hudební vědě a proti Carlu Michaelu Kommovi, pocházejícímu ze Sudet. Věří ve slovanskou vzájemnost v hudbě. Proto také se orientuje k Polákům *Adolfu Chybinskému* z líhně krakovské muzikologie nebo k *Jerzemu Młodziejowskému* ze semináře poznaňského. I *Igor Belza* je mu blízký, i Slovinec *Dragotin Cvetko* z lublaňské univerzity, i Rus *Jurij Keldyš*, s nímž jej svazují zájmy hudebně lexikografické. Některá česká hudební hesla píše do encyklopedie *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, red. Friedrich Blume, která vychází u Bärenreitera v Kasselu, a blíže spolupracuje například s *Heinrichem Besselerem*, jenž ovšem pozval i Jana Racka k pohostinským přednáškám na lipskou univerzitu. Ze západních muzikologů zažehne Bohumír Štědroň styk s *Erichem Schenkem*, ordináři a rektorem vídeňské univerzity. Roku 1956 referuje o Mozartově vztahu k Moravě na kongresu ve Vídni a publikuje 1958 svou mozartovskou stať v kongresovém sborníku (*Graz - Köln am Rhein 1958*, ed. Erich Schenk). Podobně jako Jan Racek je i Bohumír Štědroň členem Mezinárodní společnosti pro hudební vědu, jež sídlí ve švýcarské Basileji.

Nechceme dnes psát dějiny hudební vědy na naší fakultě. Vydalo by to na celou rozměrnou knihu. V semináři nebyla nikdy pěstována skleníková věda pro vědu. Po válce zapojili se její učitelé (vedle Jana Racka a Bohumíra Štědrone to byli později *Přemysl Novák* a *Josef Burjanek*) plně do veřejného dění. V semináři vzniklo (lépe: bylo obnoveno roku 1947) *Collegium musicum*, jež úzce spolupracovalo s tehdy

mladičským *Janáčkovým kvartetem* (založeným rovněž roku 1947). „Janáčkovci“ dobývali prvních uměleckých úspěchů na půdě *Collegia*, kde se pěstovala stará česká hudba i díla jiných autorů minulosti a současnosti. Byly organizovány i cykly koncertů v aule Filozofické fakulty. Tradici založil Vladimír Helfert, jenž také spolupracoval s brněnským rozhlasem (1934 například byla z auly vysílána *série koncertů sovětských skladatelů* do SSSR a do zahraničí). Koncertní cykly byly organizovány Seminářem pro hudební vědu. Tak v padesátých letech to byl například cyklus *dr. Věry Dejmkové* (písňová tvorba), cyklus českých soudobých autorů (sonáty pro housle a klavír, Janáček - Kunc - Josef Blatný, a to v podání *Josefa Jedličky* a Jana Kunce) ap. V padesátých letech a později působil v rámci oboru *Brněnský vysokoškolský komorní soubor*, který připravil mj. pro cykly koncertů v Univerzitní knihovně některé brněnské nebo československé premiéry skladeb *Bohuslava Martinů*. Když skladatel zaregistroval činnost sdružení i práci ženského sboru „*KrásnohorskáL*“ (dirigent: *Zdeněk Zouhar*), vyslovil pozdějšímu profesorovi Zouharovi, tehdy vedoucímu hudebního oddělení Univerzitní knihovny, díky oběma sdružením. Zouhar byl ojedinělým inspirátorem a organizátorem večerů v Univerzitní knihovně, odvážně propagoval zejména díla *Bohuslava Martinů*, jenž byl tehdy naší oficiózní kritikou, marxisticky orientovanou, považován za kosmopolitu a formalistického skladatele, jehož dílo nevyhovuje zásadám socialistického realismu. My jsme se k Zouharovi iniciativně připojili. V *Brněnském vysokoškolském komorním souboru* hráli *Jan Stanovský*, *Rudolf Pečman*, *Josef Přibáň* a *Heda Stonavská*. *Martinů* napsal *Otvírání studánek* a přál si, aby je obě sdružení, ženy z „*Krásnohorské*“ a *Brněnský vysokoškolský komorní soubor*, provedla ve světové premiéře v jeho rodné Poličce. K provedení došlo, ale místo *Brněnského vysokoškolského souboru* hráli instrumentální party členové *Státní filharmonie Brno*; u pultu violy zbyl pouze *Josef Přibáň* (prem. 7. ledna 1956, dirigent: *Zdeněk Zouhar*).

Seminář pro hudební vědu byl v padesátých a šedesátých letech minulého století iniciátorem i dalších kulturně a umělecky významných akcí. Věra Řepková hrála například v aule (s výkladem profesora *Mirko Očadlíka*) klavírní skladby Bedřicha Smetany. Pro zájem musel být koncert opakován. Aula byla ostatně i místem mezioborových setkání a pořadů. Členové semináře spoluúčinkovali při rozmanitých literárně-hudebních večerech věnovaných například kultuře antické, německé, francouzské, ruské apod. V nové rekonstrukci (1956) tu zazněly nejstarší památky řecké hudby v živém provedení, a to v interpretaci posluchačů hudební vědy (jejich pěvecký sbor řídil a rekonstrukci provedl *Rudolf Pečman*). Stalo se tak v rámci cyklu přednášek o řeckém dramatu, o němž vyprávěl ve zcela naplněném auditoriu auly profesor *Ferdinand Stiebitz*. Na půdě fakulty vznikl a působil několik let například soubor *Musica nova*, který prováděl hudbu dvacátého století, oficiálně ovšem znevažovanou vyznavači „nové“ estetiky socialistického realismu. Členy sdružení byli (vedle autora těchto řádků) například *Branko Čuberka* (po emigraci do Vídně změnil příjmení na *Czuberka*), *Oldřiška Vaňharová*, *Richard Kozderka* a *Joaf Horák*, pozdější světový reformátor hry na basklarinet a zakladatel souboru *Due Boemi di Praga* (*Josef Horák* a *Emma Kovárnová*). Sdružení *Musica nova* hrálo poprvé v Československu díla *Stockhausenova*. Uvedli jsme i večer *Vycpálkův* (1957).

Dnes už málem upadlo v zapomenutí, že v aule byly zahajovány v rámci brněnského kulturního dění i tak významné akce jako byl *Rok české hudby 1954*, spojený s dvořákovským výročím. Profesor *Racek*, jenž stál v čele přípravného výboru Roku české hudby, pronesl v aule slavnostní přednášku o Dvořákovi. Aula byla přeplněna.

Rozruch a nevlídné přijetí u orgánů Komunistické strany Československa provázely *Rackovu* přednášku o hudební kritice, v níž její autor postavil v šedesátých letech minulého věku hráz

ždanovovskému dogmatismu. Sjeli se na ni zájemci z mnoha českých měst i ze Slovenska, konala se v tehdejší posluchárně č. 4 (nyní: filmový sál). Působení Rackova slova bylo o to pádnější, že zastával tehdy funkci vedoucího hudebně vědného kolektivu *Svazu československých skladatelů*.

Se Svazem spolupracovala brněnská hudební věda od jeho založení (1948). Členové semináře psali do jeho časopiseckého orgánu, do *Hudebních rozhledů*, *Jiří Vysloužil* stal se dokonce členem redakční rady a redaktorem pro Moravu. V časopise vycházely studie a kritiky *Jana Racka*, *Bohumíra Štědrone*, *Přemysla Nováka*, *Josefa Burjanka*, *Jiřího Vysloužila*, *Františka Hrabala*, *Rudolfa Pečmana* i mladších, například *Mileny Černožské* nebo *Jiřího Fukače*. V Brně pracoval na svazové půdě mj. též *Karel Vetterl* - a *Jiří Vysloužil* byl na čas tajemníkem brněnské pobočky Svazu.

Padesátá léta jsou v Brně důležitým mezníkem festivalového dění. Roku 1954 se tu konal festival v rámci *Roku České hudby*, rok na to byl založen *Brněnský hudební máj*, roku 1956 proběhl Festival Wolfganga Amadea Mozarta, roku 1957 festival Beethovenův. Do festivalového dění se zapojil mj. *Rudolf Pečman*, který byl od založení členem výboru Brněnského hudebního máje (konaného každoročně do roku 1965).

Brno stalo se městem festivalů, a to zvláště ovšem po založení *Mezinárodního hudebního festivalu a jeho hudebně vědného kolokvia* (nyní *Moravský podzim*, 1966, zakladatelé: *Rudolf Pečman* a *Jaroslava Zapletalová*).²⁾

Pro nás je důležité, abychom se zmínili o hudebněvědných aktivitách v rámci festivalů. Tak například k dvoustému výročí narození *W.A.Mozarta* přispěli i brněnští badatelé. *Jan Racek* se zabýval vztahem *W.A.Mozarta* k vývoji české předklasické hudby, *Bohumír Štědroň* kontakty mladého Mozarta k Moravě (oba přednesli své referáty na kongresech v Praze a ve Vídni). Rok na to uspořádala naše fakulta z iniciativy

našeho semináře *cyklus přednášek o Beethovenovi*, v němž vedle *Jana Racka* vystoupili *Rudolf Pečman*, *František Hrabal* a *Oleg Sus*. Cyklus se zaměřil k problematice *Mistrova*, vztahu k *mannheimské škole*, k otázkám inspirací *mladého Beethovena*, ke "spříznění volbou" *geniálního bonnského rodáka k Jiřímu Antonínu Bendovi*, ale i k širším parametrům *Beethovenova vztahu k filozofii*, dále k jeho tvůrčí osobnosti, k tzv. *posledním kvartetům ap.* Přednáškové akce byly doplněny vystoupením *brněnských výkonných umělců*. Jednou z hvězdných hodin *brněnské hudební vědy* bylo však údobí následujícího roku.

Roku 1958 připomněli jsme si třicátého výročí úmrtí *Leoše Janáčka*. Brno bylo dějištěm *velkého Janáčkova festivalu* (organizačně jej připravili *Antonín Kolář*, pozdější ředitel *Symfonického orchestru Kraje brněnského*, a *Jaroslava Zapletalová*). V rámci festivalu se konal *mezinárodní hudebně vědný kongres Leoš Janáček a soudobá hudba*. Organizačně i odborné a ideově se zapojili do přípravných akcí mj. *brněnští členové přípravného výboru kongresu*, tj. *Jan Racek*, *Karel Vetterl*, *Zdeněk Blažek*, *Josef Burjanek*, *Gracian Černušák*, *Ludvík Kundera*, *Zbyněk Mrkos*, *Rudolf Pečman*, *Theodora Straková*, *Bohumír Štědroň* a *Jiří Vysloužil*. Předsedou konference byl *prof. Racek*, místopředsedou *dr. Vetterl*. V době, kdy *Janáčkovovo dílo* zdaleka nebylo *probojováno* a kdy muselo čelit výtkám „*formalismu*“ a „*západnictví*“, přihlásilo se *Brno k L. Janáčkovu manifestačně*. Do města přijeli *profilovaní muzikologové, kritikové a umělci z celého světa* (70 *zahraničních účastníků kongresu* a dalších asi 150 *hostů*), aby se *vyznávali ze svého obdivu k Janáčkovu*. Hovořil například *Walter Felsenstein* o své *inscenaci Příhod lišky Bystroušky*, *diskutovali a přednášeli K. H. Wörner, Zeno Vancea, Walter Serauky, Leo Spies, Paul Mies, H. Chr. Wolff, Hans Hollander, Marius Flothuis, Jacques Feschotte* a řada dalších *zahraničních znalců*. Po letech vyšel v *Pantonu* obsáhlý *sborník z tohoto kongresu (Leoš Janáček a soudobá hudba, Praha 1963,*

red. *Jiří Vysloužil*). Výsledky kongresu podstatně ovlivnily janáčkovské bádání na celém světě. O festivalu zazněl reprezentativní výběr z Janáčkova díla, uskutečněna byla i světová jevištní premiéra opery *Osud*.

Od konce čtyřicátých let zvýšila se podstatně přednášková aktivita členů hudebněvědného pracoviště. Extenze konaly se nejen v českých a moravských regionech (připomeňme popularizační činnost *Bohumíra Štědrone*), nýbrž i v zahraničí (*Jan Racek* věnoval se vydatně přednáškovým zájezdům do mnoha zemí Evropy a podnikl společnou cestu s profesorem *Josefem Plavcem* z Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy; oba měli rozvinout rozsáhlou soupisovou akci hudebních bohemik na území tehdejší Německé demokratické republiky. Stoupl prestiž brněnské hudební vědy doma i v zahraničí. Byl upevněn učitelský sbor semináře. Od roku 1951 byl seminář (později *Oddělení hudební vědy*) součástí nově konstituované *Katedry dějin umění*, jejímž vedoucím se stal *Jan Racek*. Působili tu *Bohumír Štědroň*, který z funkce vedoucího Katedry hudební výchovy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity přešel na Filozofickou fakultu, dále *Josef Burjanek*, jenž odešel záhy, aby se stal ředitelem rozhlasu v Brně a posléze profesorem a rektorem Janáčkovy akademie múzických umění. *Přemysl Novák* (pozdější ředitel ostravské Konzervatoře) spolu s *Rudolfem Pečmanem* (od 1956 tajemníkem katedry) zastávali funkce asistentské. Katedra sestávala tehdy ze seminářů hudební vědy, dějin (výtvarných) umění, estetiky a klasické archeologie, byla mimo jiné i mezioborově orientována a onen trend, který nastoupila naše věda v šedesátých letech, byl již tehdy anticipován na brněnské půdě. Katedra měnila v průběhu let své názvy, na čas se muzikologie zcela osamostatnila nebo spojila s výukou hudební výchovy pro III. stupeň, tj. pro školy střední, aby se posléze po roku 1989 konstitovala v *Ústav hudební vědy* (doposud). Výuka muzikologických disciplín ležela na bedrech nejen domácích fakultních

sil, nýbrž i externích učitelů. Externí učitelskou spoluprací realizovali: *Theodora Straková*, žákyně Vladimíra Helferta, Rackova nástupkyně ve funkci vedoucího Hudebněhistorického oddělení Moravského muzea, znalkyně archivní problematiky a pramenné základny k životu a dílu Leoše Janáčka; *Karel Vetterl*, znalec hudební folkloristiky a lidové písně; *Rudolf Wünsch*, hudební pedagog a skladatel (pod pseudonymem Štěpán Hlína), znalec metodiky hudebné teoretických předmětů; *Zdeňek Blažek* se habilitoval (1957) pro hudební teorii a stal se posléze (1963) řádnou pedagogickou silou; *Gracian Černušák*, hudební historik, kritik a hudební lexikograf; *Alena Veselá*, varhanice, cembalistka, pianistka, pozdější rektorka Janáčkovy akademie múzických umění; *Karel Horký*, hudební skladatel a pozdější ředitel Konzervatoře v Brně; *Eduard Hrubeš*, sólista opery Státního (nyní Národního) divadla v Brně, se kvalifikoval pro hlasovou výchovu; *Vilém Petrželka*, hudební skladatel, měl svěřenu harmonii, kontrapunkt a nauku o hudebních formách; pianisté *Branko Čuberka* a *Radoslav Kvapil* aj. - Počet učitelských sil vzrostl tedy podstatně. Někteří učitelé v řádném pracovním poměru působili externě (od 1956) například také na Pedagogické fakultě v Brně, na Akademii múzických umění v Praze nebo byli konzultanty a oponenty diplomních prací na Janáčkově akademii v Brně.

Mezitím docházelo průběžně k reorganizacím. Katedra dějin umění - do níž patřil Seminář hudební vědy - byla rozdělena, obor hudební vědy osamostatněn a propojen s hudební výchovou (pro III. stupeň). Vznikla samostatná *Katedra hudební vědy a výchovy*, jejíž název byl pak změněn (*Katedra muzikologie*), aby později došlo opět k ustavení typu uměnovědné katedry pod názvem *Katedra věd o umění* - a posléze k přejmenování pracoviště na Katedru marxisticko-leninské estetiky a věd o umění. Toto údobí je spojeno se změnami personálními. Z funkce vedoucího katedry odchází *Jan Racek* (byl její hlavou 1948-1962), na

jeho místo nastupuje *Jiří Vysloužil* (1962), pracovník širokých zájmů: jako student se mj. orientoval k historii, filozofii a sociologii, začal jako hudební folklorista, svou habilitaci zaměřil (1964) k problematice hudby dvacátého století, zabýval se otázkami systematiky hudební vědy, dílem Aloise Háby, hudební terminologií, dílem Leoše Janáčka, Otakara Hostinského, Vladimíra Helferta, hudbou v Brně, fenoménem tzv. moravské hudby, problémy národnosti v české hudbě apod. Přešel na Filozofickou fakultu z Janáčkovy akademie múzických umění roku 1961 (na JAMU zastával i funkci proděkana). Vstupoval k nám v době, kdy byl rozšiřován kmenový stav na Oddělení (Semináři) hudební vědy. Po výkonu vojenské služby a po působení v redakci univerzitního časopisu „U“ přibyl do počtu učitelů *Jiří Fukač*, muzikolog orientující se v širokém záběru od hudebního baroka k nejstarším památkám hudby velkomoravského období, k jazzu i k otázkám populární hudby, hudební sociologie, estetiky, terminologie, sémantiky, sémiologie, kulturní historie a kulturní politiky (zastával později funkci jednoho z tajemníků brněnské pobočky Svazu skladatelů, resp. Svazu českých skladatelů a koncertních umělců). V *Miloši Štedroňovi*, synovci Bohumíra Štědrone, získala muzikologie pracovníka orientovaného nejen kompozičně, nýbrž i k hudební teorii, k Leoši Janáčkoví, dále pak k otázkám středověké, renesanční a raně barokní hudby (kompoziční činnost jej vedla zejména k trvalé spolupráci s Divadlem na provázku, nyní Divadlem Husa na provázku), *Olga Settari* projevila badatelský zájem o hymnografii, o dílo Jana Amose Komenského ve vztahu k hudbě, o hudební topografii, o odkaz Vladimíra Helferta a o otázky hudební výchovy a axiologie; vyučovala klavíru aj. praktickým disciplínám, a vedla *Collegium musicum*. O několik let později působil na naší muzikologii *Petr Vít*, který pak odešel do Prahy nejprve do Divadelního ústavu, později do Ústavu teorie a dějin umění Československé akademie věd. Starší generační druh uvedených pracovníků, *Rudolf Pečman*, zastával mj.

funkci tajemníka a od 1976 zástupce vedoucího katedry a vedoucího Oddělení hudební vědy. Profiloval se jako hudební historik se specializací k dějinám hudby osmnáctého století (například k dílu Josefa Myslivečka, Georga Friedricha Händela a Ludwiga van Beethovena), k libretistice, jako obecný estetik (studoval jako druhý obor estetiku u *Mirko Nováka* a *Olega Suse*) i jako vzdělavatel sféry teorie hudební interpretace, zvláště děl osmnáctého století. Později (1966) založil (spolu s *Jaroslavou Zapletalovou*) *Mezinárodní hudební festival v Brně* (nyní *Moravský podzim*). Byl (1966-1976) jeho generálním tajemníkem. Založil i *mezinárodní hudebněvědná kolokvia* při festivalu a byl jejich prvním předsedou (1966-1968, kdy tuto funkci převzal *Jiří Vysloužil*). Roku 1969 vyrostl z iniciativy jmenovaného a z popudu *Jiřího Fukače*, ale zejména i *Jindřišky Bártové*, brněnský hudební časopis *Opus musicum*, který vychází doposud.

Od konce čtyřicátých let minulého věku zvýšila se podstatně badatelská aktivita členů brněnského univerzitního hudebněvědného pracoviště. Prohlubovali i své zahraniční styky. Přednášeli mimo republiku, nejprve od 1963 v rámci družby naší univerzity s Univerzitou Ernsta Moritze Arndta v Greifswaldu (družba trvá doposud). Zúčastňovali se činně kongresů, konali čtení na zahraničních univerzitách a vysokých hudebních školách, v ústavech akademií věd. Začali podnikat badatelské cesty za archívním pramenným materiálem. Účast například na mezinárodním kongresu *Société musicologique* se sídlem v Basileji, který se konal 1964 v rakouském Salzburgu, kongresy bachovské, telemannovské, händelovské, beethovenovské, setkání o estetice a sociologii hudby, národopisné a folkloristické akce v Bukurešti, v bývalé Jugoslávii (konkrétně v Srbsku, Chorvatsku a Slovinsku), přednáškové pobyty v Moskvě, bývalém Leningradu (nyní Petrohrad), prohlubování styků s bývalou Německou demokratickou republikou, s bývalou Německou spolkovou republikou, s Rakouskem, ale i s Francií, Itálií, se Spojenými státy

severoamerickými, posléze delší studijní pobyty například ve Spolkové republice Německo, v Rakouské republice, v Itálii - to je jen velmi kusý výčet činností, jež byly rozvíjeny naší brněnskou muzikologickou komunitou. O studium hudební vědy (s orientací zejména k Janáčkově, Bohuslavu Martinů aj.) projevili zájem četní zahraniční studenti nebo postgraduálně studující mladí muzikologové, kteří v tehdejší Československu získávali státní stipendia. Měli jsme posluchače z obou německých států, z Anglie, Francie, Polska, bývalé Jugoslávie, Bulharska, Afriky, Japonska, Afghánistánu a některých asijských států. Členové našeho učitelského sboru začali publikovat i v cizích jazycích. Tak otevírali okno do Evropy, jak se o starém Rusku vyjádřil car Petr I. Veliký. K této jejich publicistické orientaci hojně přispělo založení řady *F Sborníku prací Filozofické fakulty brněnské univerzity* (1957), jež byla zaměřena k dějinám výtvarných umění a k hudební vědě. Kopulace s tzv. „kunsthistorií“ byla vysvětlitelná tím, že jak hudební věda, tak obor dějin (výtvarných) umění byly údem jedné společné katedry, jak jsme o tom již psali výše. V rámci katedry formovala se ovšem po svých liniích osa badatelských výzkumů jednotlivých seminářů, které spolupracovaly například s archeologií, klasickou filologií (starověkými dějinami) nebo s Katedrou českého a slovenského jazyka a literatury, s katedrami rusistickými, s germanistikou, romanistikou apod. Bylo šťastným nápadem tehdejšího proděkana pro vědeckou činnost *Artura Závodského*, aby příspěvky ve *Sborníku prací* byly publikovány ve světových jazycích (němčině, angličtině, francouzštině, ruštině, španělštině, ale dokonce i v latině). Tak jsme všichni postupně pronikali do povědomí evropské a světové vědy, neboť jednotlivé řady *Sborníku prací* byly distribuovány především do zahraničních knihoven a ústavů. A když 1966 získala hudební věda samostatnou sborníkovou řadu *H*, mohla se také výrazněji „mezinárodně“ rozvíjet. Již v devátém ročníku řady *F* vyšel (1965) obsáhlý konvolut k *šedesátinám Jana Racka*,

do nějž přispěli autoři z dvanácti zahraničních států; mimočeskoslovenští muzikologové a estetikové, ale i například divadelní vědci (*teatrologie* se stala v průběhu let součástí naší katedry), se pak objevovali i na stranách jednotlivých ročníků řady H. Vzpomínám, že založení řady F je spojeno se jménem klasického filologa *Ferdinanda Stiebitze*, který 1957 vykonával akademickou funkci proděkana pro vědu a výzkum, a pověřil mě výkonným redaktorstvím řady. Tuto funkci jsem vykonával i v řadě H (předsedy redakčních rad byli *Jan Racek*, *Jiří Vysloužil*, poté i já; v devadesátých letech minulého století pak převzal výkonně redaktorský prapor *Miloš Štedroň*, jenž je dnes předsedou redakční rady řady H, zatímco jejím nynějším výkonným redaktorem je *Petr Macek*). Mezinárodní jazyková orientace byla uplatňována i ve *Spisech Filozofické fakulty Masarykovy univerzity* (resp. *Univerzity Jana Evangelisty Purkyně*), jejichž vydávání se uskutečnilo již po první světové válce, tedy po založení (1919) Masarykovy univerzity. Zpočátku (za první republiky) byla k českým knižním titulům připojována rozsáhlá cizojazyčná résumé, například v jazyce francouzském nebo německém. Nyní (od 1955) vycházely celé spisy v cizích světových jazycích. Oponovali jsme tak heslu „*Bohemica non leguntur*“ a předkládali jsme světové vědecké veřejnosti výsledky své práce. (I Spisy Filozofické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně, podobně jako Sborníky, byly rozesílány do celého světa. Za ně jsme získávali například těžce dostupnou západní muzikologickou literaturu.)

Výsledky své práce jsme prezentovali také na domácích, především brněnských hudebně vědných sympoziích a kongresech. V Brně vznikla znamenitá situace. Zrod později proslavených brněnských *mezinárodních hudebněvědných kolokvií* (1966, viz výše) je spojen s *Mezinárodním hudebním festivalem brněnským*, který vznikl v tomtéž roce, jak jsme se o tom již zmiňovali. O aktivity na kolokviích se podíleli mj. členové

naší univerzitní hudební vědy (od roku 1968 byl předsedou kolokvií po dlouhá léta *Jiří Vysloužil* a po něm *Jiří Fukač*). Podle vzoru brněnských kolokvií se například rodily i konferenční akce v Halle nad Sálou v rámci festivalu *Händel-Festspiele* nebo pravidelné konference o interpretaci hudby osmnáctého století v Blankenburgu (Harz) v tamním bývalém klášteře Michaelstein.³⁾

Budiž řečeno, že myšlenka spojení festivalových akcí s muzikologickými aktivitami (jako byly výstavy nebo soutěže v hudební interpretaci nebo v rozhlasovém provozním okruhu) měla své kořeny u nás v Brně zřejmě již 1948, kdy při janáčkovském festivalu uspořádalo Oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea velkou výstavu o Janáčkově, a kdy byly vydány i janáčkovské publikace, například spis *Leoš Janáček. Obraz života a díla* (red. *Jan Racek*, se seznamem janáčkovských pramenů, literatury o jeho životě a díle, se souhrnem janáčkovské ikonografie a s katalogem výstavy). První brněnská „festivalová“ hudebně vědná konference s účastí zahraničních muzikologů z Rumunska a ze Švýcar se zaměřila k *jevištnímu dílu Bohuslava Martinů*, jak jinak ani nebylo možné, neboť celý festival byl tehdy - vlastně proti vůli vládnoucí stranické garnitury - zaměřen cele k dílu Mistra, jehož velikost jednoznačně pochopil již 1936 Vladimír Helfert ve své *České moderní hudbě*, totiž Bohuslava Martinů. Tehdejší symposion navštívili i četní zahraniční hosté festivalu, jichž se tu v Brně sjelo kolem šedesáti. Rok na to následovalo kolokvium *Musica antiqua*. I tu jsme byli průkopníky, neboť v šedesátých letech dvacátého věku se rodila nová tendence v oblasti interpretace staré hudby, ona tendence, která se upevňovala až v následujících letech, neboť směřovala k uplatnění ideje o věrnosti hudebnímu zápisu při provozování hudebních děl starších epoch. I myšlenka hry na staré nástroje, kterou již 1931 razili Schering a Haas, byla nyní, 1967, svrchovaně aktuální. Za řečnickým pultem jsme uvítali mj. *Waltera Kolnedera*, německého, ale

silně francouzsky cítícího muzikologa, autora knihy o Vivaldim (1965), *Guy Erismanna* z Paříže, legendárního *Nicolauxe von Harnoncourta* (Víděň), rektora vídeňské univerzity *Ericha Schenka* (který v ohnivé diskusi například zcela bez přípravy hrál z paměti na klavír úseky ze sonát Arcangela Corelliho), dále anglickou věhlasnou varhanici *lady Susi Jeans* a řadu dalších. Ideologické ledy, tuhnuvší u nás po vydání smutně proslulých Ždanovových tezí o umění (česky vyšly v Praze 1950), pomalu tály. Byl „libreta švih navázán“, abychom hovořili s Janáčkem (opera *Osud*). V šedesátých letech se zdálo, že zvítězí liberalistické křídlo KSS v čele s Dubčekem. Ale přišly neblahé srpnové události 1968, kdy naše vlast byla obsazena vojsky Sovětského svazu a některých členů Varšavského paktu. Pro rok 1968 jsme připravovali velký festival s tématem *Janáček a evropská hudba*. Kolokvium bylo proponováno na totéž téma. Účast na něm přislíbili písemně mj. i *Roman Jakobson* a *Max Brod*, na festivalu měl účinkovat pianista *Rudolf Firkušný*, jehož účast jsme domluvili rok předtím ve Vídni. Ale srpnový vojenský vpád do Československa málem vše zhatil. Museli jsme odvolat účast zahraničních umělců, za několik málo týdnů od srpna do října jsme vytvořili festival jen a jen s domácími janáčkovskými interprety. Kolokvium kupodivu zůstalo nedotčeno, *Jakobson* a *Brod* odřekli, ale akce se konala za nevšedního zájmu zahraničí (přitahovala také ojedinělá situace, o níž se jeden ze zahraničních kritiků vyjádřil, že jde o festival a kolokvium ve stínu sovětských tanků). Předsedou kolokvia se nyní stal *Jiří Vysloužil*. Podařilo se mu stmelit jeho jednání do jednotlivých bloků, vyznačujících se tematickou jednoduškou. Po dvou letech vyšel za redakce *Rudolfa Pečmana* sborník z tohoto kolokvia, jenž účinně navazoval na konvolut z mezinárodního kongresu *Leoš Janáček a soudobá hudba*, 1958, jak o tom píšeme výše. Nyní, 1968, bylo kolokvium janáčkovské a posléze i jeho tištěný sborník, příležitostí k plodnému setkání muzikologů z obou táborů - podle tehdejší terminologie tábora

„socialistického“ a „kapitalistického“ - což ovšem záhy, zejména po nástupu tzv. normalizace 1970, bylo trnem v oku tehdejšími nohsledům ze Státní bezpečnosti a z Ústředního výboru Komunistické strany Československa. My, v čele s kolegou *Vysloužilem* (já jsem se stal nyní místopředsedou kolokvia, *Jiří Fukač* pak velmi aktivním členem jeho předsednictva), jsme se však nezalekli a každoročně jsme realizovali naše mezinárodní hudebněvědné akce, jejichž význam záhy pochopili přední představitelé našeho oboru, neboť kolokvium hojně navštěvovali a přednášeli na něm. Tematika našich setkání byla rozmanitá, ale vždy tak nebo onak souvisela s náměty jednotlivých festivalů. Diskutovali jsme například o světodějném postavení české hudby, o jejím fenoménu, vraceli jsme se několikrát k otázce vztahu slova a hudby, věnovali jsme zájem operě, jednotlivým slohovým okruhům hudby (například romantismu, ale i baroku a klasicismu), opětovně Leoši Janáčkoví, Antonínu Dvořákovi, teorii interpretace a jevištním hudebně dramatickým útvarům, obraceli jsme zájem k otázkám estetickým, sociologickým, postihli jsme význam městských a zámeckých hudebních center atd., atd. Zainteresovali jsme na kolokviích nejen domácí muzikologickou, estetickou a sociologickou obec, nýbrž celou Evropu, Asii, USA, Kubu a dokonce i Afriku. Trvalým přítelem a obdivovatelem naší práce se stal kupříkladu Adlerův žák, Dán *Jens Peter Larsen*, *Eva Badura-Skoda* z Vídně, která v té době působila ve Wisconsinu (USA), režisér a znalec opery *Emil Frelih* z Mariboru. Následovali mj. *Harry Goldschmidt*, znalec Beethovena, rakousko-východoněmecký badatel *Georg Knepler* - který diskutoval se západoněmeckým vědcem *Carlem Dahlhausem* - , z Moskvy nás trvale navštěvoval *Lev Salomonovič Ginzburg*, poctil nás i odborník na dílo Stravinského *Michail Druskin*, z Polska přijížděla *Zofia Lissa*, Žákyně *Romana Ingardena*, orientovaná mj. k otázkám hudební estetiky (museli jsme jí k řečnickému pultu přistavit nízké pódium, protože byla neobyčejně malého vzrůstu). Věhlas kolokvia rostl. Švýcarský profesor

Kurt von Fischer, znalec Hindemitha i středověku, si na něm podával ruku s mnichovským *Thrasybulem Georgiadesem* nebo s *Hansem Heinrichem Eggebrechtem* z Freiburgu im Breisgau (čestným doktorem naší univerzity, DrSc. h. c, se stal roku 1995), jenž k nám přivedl i své nadané žáky, pozdější profesory *Petera Andraschkeho*, *Helmutha Riethmüllera* a *Wolfganga Rufa*, nynějšího předsedu Společnosti Georga Friedricha Händela (*Georg-Friedrich-Händel-Gesellschaft*) v Halle nad Sálou.⁴⁾

Profesor *Eggebrecht* vstoupil trvaleji do našich struktur. Byl znalec hudební terminologie, tvůrce lexikografických titulů. Přemýšlel o hudebním myšlení (tak jako u nás *Otakar Zich.*, *Vladimír Helfert*, *Josef Burjanek* a mladší), stále si kladl i otázku po významu hudby ve společnosti. Byl filozofující muzikolog vycházející z Kanta a Hegela, obdivoval Bacha, jeho předchůdce Schütze, Beethovena, Schuberta, Mahlera. Jeho orientace („smysl a obsah hudby“) ho vedla do vod hudební analýzy. Neustále přemýšlel o hudbě Západní Evropy (*abendlandu*). Roku 1991 se zastavil u otázky postavení hudby ve společnosti, poněkud podcenil českou hudbu - a vzbudil tím i odpor některých českých hudebních vědců, kteří (například na tehdejší pracovišti muzikologie v Akademii věd České republiky) s jeho pojetím západoevropské hudby prostě nesouhlasili. Nebyli dokonce rádi, když jsme mu na naší univerzitě udělili čestný doktorát (byl jsem jeho promotorem). Profesor *Eggebrecht* se v děkovné doktorské řeči vyznal ze své lásky k Brnu, obdivně se vyjádřil zejména o Janáčkově. On - *Eggebrecht* - to byl, jenž svými názory podstatně ovlivnil rozvoj *Kabinetu pro hudební lexikografii*, který po léta působí na naší katedře (resp. nyní Ústavu hudební vědy). I metodicky *Eggebrecht* zasáhl do naší hudební lexikografie, jejímiž hlavními představiteli se stali *Jiří Vysloužil* a zesnulý *Jiří Fukač* (v jejich šlépějích jdou zejména *Petr Macek* a *Mikuláš Bek*), *Eggebrecht* upevňoval orientaci nás všech směrem k základnímu výkladu hudebních termínů.

Nemůžeme postihnout v krátkém textu vše, co se odehrávalo na platformě

našich mezinárodních styků v oblasti muzikologie a estetiky. V těžkých letech totality se nám podařil „husarský kousek“, jak napsal Jaroslav Volek 1966 do Kulturní tvorby. Plně platí, co čteme u Jarmily Gabrielové v doslovu k jejímu českému překladu Eggebrechtovy knihy *Die Musik und das Schöne*, která vyšla jako *Hudba a krásno* roku 2001 v Nakladatelství Lidové noviny (německý originál je z roku 1997): „[Brněnská kolokvia] představovala v dobách normalizace a beznadějně uzavřených hranic jednu z mála příležitostí k setkávání a vědecké diskusi muzikologů z obou stran železné opony...“ Tehdy jsme navázali plodné styky s mladší generací. Podstatně jsme se zasloužili o pročeskou orientaci janáčkologa a znalce naší hudby *Johna Tyrrella*, působícího nyní na univerzitě v Cardiffu, čestného doktora Masarykovy univerzity, nebo jsme upevnili zájem Talichova žáka *Sira DrSc. h. c. Charlese Mackerrase* o naši hudbu, zejména o Janáčka a Martinů (čestný doktorát mu udělila rovněž Masarykova univerzita, ale i Janáčkova akademie múzických umění). Vedle Australana Mackerrase, jenž má nyní anglické státní občanství, inspirovali jsme pronikavě Američana ze Saint Louis, *Michaela Beckermana*, k trvalému zájmu o českou hudbu, jmenovitě o Janáčka a Dvořáka. Trvale nás začali zvat mj. na händelovské kongresy a festivaly do Halle nad Šálou (měl jsem čest být 1974–1996 v prezídiu tamní Společnosti G. F. Händela), na četné kongresy beethovenovské (kupříkladu Berlín 1970, 1977); *Christoph-Hellmuth Mahling* (Mainz) uspořádal ve spolupráci s naší katedrou kolokvium o hudebních vztazích mezi Mannheimem, Čechami a Moravou (1987, Mannheim; sborník *Untersuchungen zu Musikbeziehungen zwischen Mannheim, Bohmen und Mahren im späten 18. und frühen 19. Jahrhundert* vyšel v nakladatelství Schott's Sohne, Mainz - London - Madrid - New York - Paris - Tokyo - Toronto, a to roku 1993. Mně sice byla znemožněna z politických důvodů účast na haydnovských kongresech (Graz, *Der junge Haydn*, 1970; Washington 1974), ale mohl jsem referovat na kongresech o Haydnovi (Vídeň 1982), na mezinárodní rozsáhlé konferenci

o Bachovi, Händelovi, Schützovi a Bergovi (Stuttgart 1985) a poznal jsem v osmdesátých letech i Havanu (Kuba). *Jiří Vysloužil*, *Jiří Fukač* a *Miloš Štědroň* přednášeli v USA (v Saint Louis), i do Paříže pronikli, atakovali Vídeň (kolega *Fukač* tam měl roční přednáškový pobyt na univerzitě, přednášel na ní *Jiří Vysloužil*, *Miloš Štědroň* i já, který později, 1992, realizoval v hlavním městě Rakouska i delší studijní pobyt a badatelsky navázal na své beethovenovské sondy i na zkušenosti z pobytu v Itálii 1973-1974), i Salzburg nebo Bayreuth (obojí zejména *Vysloužil*). Našim přednáškám naslouchala muzikologická veřejnost takřka ve všech státech Evropy, ale i v USA, z doteků brněnské hudební vědy se světem vyrostla pevná přátelství založená na muzikologických zájmech. Stále s námi udržují kontakt *Lutz Winkler* a *Ekkehard Ochs* z družební univerzity v Greifswaldu (od 1963). Vytrvale s námi spolupracuje *Theophil Antonicek* (DrSc.h.c. Masarykovy univerzity) z univerzity ve Vídni. Na kongresech a sympoziích u nás i v zahraničí jsme se setkávali s nedávno zemřelým docentem Dr. phil.habil. *Leopoldem M. Kantnerem*, katolickým knězem, znalcem teologie, ale i muzikologie, kterou řádně vystudoval ve Vídni, kde působil pedagogicky na tamní univerzitě, ale i s *Hartmutem Kronesem* z vídeňské Hudební univerzity (dříve Hochschule für Musik und darstellende Kunst), zemřelým *Günterem Fleischhauerem* z Halle nad Šálou, se zvěčnělým muzikologem a dirigentem *Eitelriedrichem Thomem* z Blankenburgu (Harz); podanou ruku nám znovu tisknou hudební vědci *Naděžda Mosusova* ze srbského Bělehradu, *Primož Kuret* ze slovinského hlavního města Ljubljana, *Helmut Loos* z Lipska, dále ovšem milí slovenští kolegové *Nada Hrčková*, *Lubomír Chalupka*, *Miloslav Blahynka* (pocházející z Brna) a řada dalších.

Styky v dobách komunistické nesvobody jsme pěstovali v době, kdy naším vedoucím katedry, resp. Ústavu hudební vědy, byl *Jan Racek* (1948-1962) a *Jiří Vysloužil* (1962-1989). Vedení katedry převzal nakrátko docent dějin umění *Jaroslav Sedlář*, po sametové revoluci se vedení

ujali *Jiří Fukač* (1936-2002), *Stanislav Tesař* (1940), *Mikuláš Bek* (1964) a *Petr Macek* (1967). *Fukač* s *Bekem* vstupují i do akademických funkcí (oba postupně jako prorektorů Masarykovy univerzity pro zahraniční styky). *Rudolf Pečman* zastával funkci proděkana pro pedagogiku na Filozofické fakultě hned po revoluci 1989 (do 1991). Na přelomu tisíciletí byl proděkanem naší fakulty (pro vědu a výzkum) kolega *Miloš Štědroň*.

V průběhu let - vlastně už od Helfertových dob - byli členové katedry (Ústavu) označováni (spolu s dalšími brněnskými absolventy hudební vědy) jako příslušníci *brněnské muzikologické školy*. Tento pojem se plně ujal nejen v naší republice, nýbrž i v zahraničí. Svědčí to nesporně o vážnosti, jíž se brněnská hudební věda těší doma i ve světě. ⁵⁾ Začínali jsme 1921 v chudém prostředí Hudebního archívu. Koncem tisíciletí stali jsme se mezinárodním fenoménem.

Výběrová bibliografie o brněnské hudební vědě (Řazeno chronologicky)

Helfert, Vladimír: Mezinárodní organizace hudebně vědecké práce. Hudební rozhledy II, 1925-26, s. 101 ad.

Helfert, Vladimír: Hudební archiv zemského musea v Brně. Časopis Matice moravské II, 1927, s. 369 ad.

Racek, Jan: Organizace hudebně vědeckého bádání na Moravě. Tempo XV, 1935-36, 5. 11 z 19. března 1936, s. 112-114.

Racek, Jan: Hudební věda na Moravě, její úkoly, cíle a snahy. Tempo XVIII, 1946, č. 2-3, s. 69-71.

Racek, Jan: Úvod do studia hudební vědy. Praha 1949.

Pečman, Rudolf: Seznam disertačních a diplomních prací z hudební vědy, podaných a schválených na filozofické fakultě. Masarykovy univerzity v Brně. Musikologie V, 1958, s. 314-320.

Pečman, Rudolf - Krsek, Ivo: Katedra dějin umění. In.: /sborník/ Vám poděkování a lásku vám, Praha 1960, s. 264-270.

Pečman, Rudolf: Seznam diplomních prací z hudební vědy a výchovy.

Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity, F 8, 1964, s. 130-132.

Fukač, Jiří: *O studiu hudební vědy*. (Učební texty vysokých škol, fakulta filozofická.) Praha 1964.

Vysloužil, Jiří: *Katedra hudební vědy a výchovy*. Ročenka Univerzity Jana Evangelisty Purkyně, Brno 1965, s. 81-85.

Racek, Jan: *Vladimír Helfert and the Brno School of Musicology*. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, roč.XVIII, 1969, řada H, č. 4, s. 29-46.

Trojan, Jan: /souhrn v češtině k předchozímu titulu Jana Racka

Pečman, Rudolf: *Musicologie /francouzsky/*. Universitas brunensis 1919-1969. Edidit Universitas Purkyniana Brunensis. Redaktoři Otakar Borůvka, František Hejl, Josef Macůrek, Josef Sajner. Brno 1969, s. 143-151.

Pečman, Rudolf: *Brněnská muzikologie v časech minulých. Panorama faktů a vzpomínek*. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, H 25, 1992, s. 91-103.

Pečman, Rudolf: *Vladimír Helfert*. Nadace Universitas Masarykiana. Edice Osobnosti, svazek 20. Vydala Nadace Universitas Masarykiana spolu s Akademickým nakladatelstvím CERM a Nakladatelstvím a vydavatelstvím NAUMA. Brno 2003.

Poznámky

- 1) S Vladimírem Helfertem spolupracuje v Semináři pro hudební vědu jeho přítel Václav Kaprál (1889-1947) brněnský hudební skladatel, otec Vítězslavy Kaprálové, a to jako lektor hudební teorie. Hudebně teoretickou aktivitu publicisticky neprojevoval.
- 2) Koncertní ředitelka Jaroslava Zapletalová (1920-2001) byla dlouhá léta vedoucí osobností hudebního Brna v oblasti pořádání koncertů. Působit začala od roku 1941. Založila v Brně *Kruh přátel hudby* (KPH, 1958-1998, nyní Spolek přátel hudby při Státní filharmonii Brno), *Hudební mládež* (HM, 1958-1998). S oběma institucemi kooperovali Rudolf Pečman, lektor a později předseda KPH, Miloš Štědroň, dlouholetý předseda HM, a Olga Settari. Paní Zapletalová spolurealizovala *Brněnský hudební máj* (1955-1965) jako jeho organizační vedoucí, *Celostátní festival*

sborového zpěvu (1956-1958), Mozartův festival (1956), Beethovenův festival (1957), Janáčkův festival (1958) aj. Po druhé světové válce byla spolu se svým manželem ing. Antonínem Zapletalem zaměstnána v Koncertním jednatelství Státní filharmonie Brno, roku 1959 přešla jako vedoucí Koncertního oddělení do býv. Parku kultury a oddechu, s nímž spolupracovala i po reorganizaci po sametové revoluci. Byla zaměstnána (jako důchodkyně) i ve Svazu českých skladatelů a koncertních umělců (pobočka Brno). Jako svazová pracovnice spolupracovala při realizaci hudebně vědných symposií brněnské svazové Sekce hudební vědy, kritiky a publicistiky, a to s tematikou například o *Gracianu Černušákovvi (1982), o Moravě v české hudbě (1984) a o Vladimíru Helfertovi v českém a evropském kontextu (1986)*, i při vydávání sborníků z těchto konferencí. I na poslední z nich (1988), s titulem *Muzikologická analýza*, se podílela (sborník nevyšel). Spolupořadatelem všech konferencí byla mj. naše Katedra, resp. její Oddělení hudební vědy. Chairmanem těchto setkání byl *Rudolf Pečman*, jenž spolu s ní (jako sekretářkou redakce) vydával na půdě Svazu za svízelných vydavatelských podmínek konferenční materiály ze svazových symposií. Roku 1985 spolupracovala paní Zapletalová při mezinárodní konferenci, pořádané KPH a naší Katedrou u příležitosti třístého výročí narození *Georga Friedricha Händela a Johanna Sebastiana Bacha* (světové výročí UNESCO). Chairmanem akce byl opět *Rudolf Pečman*, který vydal po letech kongresové materiály péčí Filozofické fakulty Masarykovy univerzity: *Händel a Bach. O dnešním pojetí jejich díla*. Brno 1992 (Zapletalová provedla s Pečmanem redakci textů a výběr ilustrací). Roku 1966 stala se Jaroslava Zapletalová spoluzakladatelkou *Mezinárodního hudebního festivalu v Brně* (nyní *Moravský podzim*) a v letech 1966-1976 jeho organizační vedoucí. Do brněnského koncertního a hudebního života vstupovala iniciativně též jako hudební publicistka (zejména *Zpravodaj Kruhu přátel hudby v Brně*, ale také *Opus musicum* Brno aj,) a zúčastňovala se hudebněvědných setkání (např. na ostravských *Janáčkianech*, ale i v Halle nad Sálou a Stuttgartu, v jejichž sbornících publikovala své stati, v Kasselu ap.). Od 1967 do úmrtí byla členkou mezinárodní Společnosti Georga Friedricha Händela (*Georg-Friedrich-Händel-Gesellschaft*). Se členy naší katedry spolupracovala mj. i při tvorbě *tištěných průvodních slov ke koncertům*, 1970 založila a organizačně vedla knižnici *programových publikací Kruhu přátel hudby v Brně* (vyšlo 27 svazků). Plodná byla i její spolupráce s býv. Československými kulturními středisky v zahraničí, například v Berlíně, Varšavě aj., nebo s československými velvyslanectvími (býv. Německá demokratická republika, Maďarská republika, Rakouská republika). V Brně,

Praze i v zahraničí organizovala *tiskové konference o Mezinárodním hudebním festivalu (1967-1976)*, dosáhla toho, že festival brněnský mohl samostatně provádět agentážní činnost a vymanit se tak částečně z působnosti tehdejšího Pragokonzertu, provedla v době totality první kroky k trvalé spolupráci s Bulharskem, Rakouskem, Polskem a s Goskonzertem, Moskva, a to bez přímého ideového dohledu Pragokonzertem. Zcela mimo platný totalitní úzus byla uskutečněna (1967) přímá spolupráce s Vídní (soukromá koncertní agentura Zdenky Podhajské) nebo s tehdejším Západním Německem (1969), se Salzburškými hrami (*Salzburger Festspiele*) nebo s agenturami v Anglii ap. Její odchod (2001) byl nenahraditelnou ztrátou. Úzce vždy s námi kooperovala.

- 3) Brněnská muzikologie spolupracovala i s dalšími institucemi. Na půdě *České hudební společnosti* například uskutečnila kolokvia *Pocta Otakaru Hostinskému* (1980, chairman: Jiří Vysloužil, vědecký koordinátor a vydavatel stejnojmenného kongresového svazku, Brno 1982: Rudolf Pečman) nebo rok předtím (1979, v Praze, chairman: Josef Burjanek, vědecký koordinátor a vydavatel konferenčního sborníku pod stejným titulem, Brno 1981: Rudolf Pečman.): *Vědecký odkaz Otakara Zicha*. svazky vyšly péčí České hudební společnosti. Tato organizace, ale hlavně *UNESCO Paříž (Československá sekce v Praze)* spolu s tehdejším *Ministerstvem kultury*, iniciovaly mezinárodní konferenci konanou v Brně pod titulem *Hudba slovanských národů roku 1978* (chairman: Jiří Vysloužil, redaktor: Rudolf Pečman). Spolupořadatelem akce byl *Svaz československých skladatelů*. Sborník z tohoto kongresu vydal *Rudolf Pečman* pod titulem *Hudba slovanských národů / Music of the Slavonic Nations*. Česká hudební společnost, Brno 1981, 556 stran, obrazové a notové přílohy. Oddělení hudební vědy Katedry věd o umění kooperovalo s *Českou hudební společností* dále například při realizaci *Muzikologických dialogů*, které se konaly, od roku 1967 do osmdesátých let minulého století (chairmanem byl mj. *Rudolf Pečman* a *Stanislav Bohadlo*). Muzikologické dialogy si všímaly mj. rodiny Bendů, Jana Dismase Zelenky, 250. výročí první opery v českém jazyce, totiž Míčová díla *De origine di Jaromeriz in Moravia* (1730), problematiky regionálního hudebně vědného a vlastivědného výzkumu, staré české opery, operního divadelního provozu v Čechách osmnáctého století, zámeckých hudebních kultur atd., atd. Vědecky i organizačně jsme se zapojili do práce *Společnosti Ludwiga van Beethovena* (od 1957), vydali jsme dva ročníky sborníku *Československá beethoveniana* (1963 1964). Se *Zámkem ve Frýdku-Místku* jsme uspořádali tři sympozia (za mého předsednictví a redakce konferenčních sborníků): *Hudba a výtvarné*

umění Frýdek-Místek 1978, sborník t. 1979). *Hudba a literatura* (Frýdek-Místek 1983, sborník t. 1984). *Umění a příroda s přihlédnutím k hudbě* (Frýdek-Místek 1989, sborník t. 1990). Kriticky jsme se dotkli osobnosti Zdeňka Nejedlého již roku 1978 na kolokviu *Tvůrčí odkaz Zdeňka Nejedlého* (pořadatel: Katedra věd o umění spolu s Katedrou pedagogiky, historie a etnografie, s Katedrou české literatury, Katedrou filozofie, logiky a sociologie a s Katedrou estetické výchovy; posledně jmenované pracoviště působilo na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity. Vědecká příprava: *Jiří Vysloužil; Rudolf Pečman*. Sborník stejného názvu. Filozofická fakulta Univerzity J. E. Purkyně, Brno 1979). S Katedrou hudební výchovy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity (resp. Univerzity J. E. Purkyně) jsme učitelsky spolupracovali od roku 1956, zejména ovšem od počátku osmdesátých let dvacátého století) a pravidelně jsme se zúčastňovali jejích konferencí *Musica viva in schola* (*Rudolf Pečman, Jiří Fukač, Miloš Štědroň, Olga Settari*). V neposlední řadě dlužno zaznamenat tvůrčí i referentskou spolupráci s Katedrou dějin hudby (nyní Katedrou muzikologie) Univerzity Karlovy v Praze a s Národním muzeem v Praze, a to zejména během konferencí o *Smetanovi* (spolupořadatel; Smetanova společnost, Muzeum české hudby, Svaz československých, později českých skladatelů...), o *Václavu Janu Tomáškoví, Antonínu Dvořákoví* ap., ale i během akcí *Studentské vědecké tvořivosti*, jichž se zúčastňovali naši posluchači. Vědecky jsme se plně zapojovali do spolupráce s *Ústavem teorie a dějin umění (sekcí hudební vědy) Československé akademie věd*, v níž profilová místa zaujímal např., původem brněňští muzikologové *Josef Bek, Petr Vít* a *Ivan Poledňák*. V tzv. *Pražském týmu* účinně spolupracoval zejména *Jiří Fukač* v okruhu hudební sémantiky a sémiologie. S Pražany kooperovali mj. *Jiří Vysloužil, Jiří Fukač, Rudolf Pečman* aj. při vytvoření spisu *Hudební věda I-III*, jehož hlavními redaktory byli *Vladimír Lébl* a *Ivan Poledňák* (vyšlo ve Státním pedagogickém nakladatelství, Praha 1988). Rozsáhlé styky jsme měli s *Filozofickou fakultou Univerzity Komenského v Bratislavě*, Její *Seminář* (později *Katedru*) *hudební vědy* založil *Dobroslav Orel* (1870-1942) roku 1921. Za Rackovy účinně pěstované kooperace se Slovenskem jsme již 1950 poznali jeho nástupce *Konštantína Hudce* (1901-1952) i další vedoucí katedry: *Jozefa Kresánka* (1913-1986), *Oskára Elcheka* (1931). V současnosti spolupracujeme s kolegy *Nadbu Hrčkovou* a s nynějším vedoucím katedry *Ľubomiem Chalupkou*, z mimofakultních pracovníků s *Ladislavem Burlasem* a s *Miloslavem Blahynkou*. *Burlas* byl hnací silou *Etnomuzikologických seminářů*, konaných v Bratislavě, ale i na jiných místech Slovenska. Hluboké vědecké i lidské vztahy máme s pražskými

kolegy *Poledňákem* (1931) *Jaromírem Černým* (1939), s estetiky *Jaroslavem Volkem* (1923-1989), *Milošem Jůzlem* (1928-1996); *Jarmilou Gabrielovou* (1948); s olomouckými muzikology *Vladimírem Hudcem* (1929-2003), *Janem Vičarem* (1949) s brněnsko-olomouckým kolegou *Jiřím Sehnalem* (1931), s ostravskými hudebními vědci a představiteli hudební výchovy *Ivo Stolaříkem* (1923), *Janem Mazurkem* (1941), *Karlem Steinmetzem* (1945) s českobudějovickým-brněnským muzikologem *Milošem Schniererem* (1934), s naším bývalým absolventem působícím v Hradci Králové, totiž se *Stanislavem Bohadlo* (1953), s naší absolventkou, litoměřickou rodačkou *Jitkou Bajgarovou* (1954, nyní působí v Praze), s bývalým českým velvyslancem v Nizozemí, znalcem *Bohuslava Martinů*, bývalým prorektorem Univerzity Karlovy *Jaroslavem Mihule* (1930), atd., atd. Pravidelně se zúčastňujeme akcí, do nichž jsou tyto jmenované osobnosti zapojeny nebo je pořádají v Praze, Bratislavě (zejména konference v rámci *Bratislavských hudebních slavností* a festivalu *Mélos-Étos*), Ostravě (*Janačkiana*), Olomouci (*Hudba v Olomouci. Historie a současnost* Kritické edice hudebních památek) a jinde. V poslední době (od 1996) se orientujeme i ke spolupráci s *Akademií múzických umění v Praze*, a to hlavně s hudebními teoretiky *Jaroslavem Smolkou* (1933)) a *Jaromírem Havlíkem* (1950): konference o *Helfertovi, Rychlíkovi*, o *ladění*.

4) Sborníky z tzv. "festivalových" brněnských kolokvií vycházely pravidelně od roku 1967. Jejich redaktorem byl (1967-1985) *Rudolf Pečman*, po něm (od 1986 dosud) *Petr Macek*, ale i *Mikuláš Bek* nebo *Geoffrey Chew*. V době totality vyšly za *Pečmanovy* redakce tyto svazky : *The Stage Works of Bohuslav Martinů / Bohuslav Martinůs Bühnenschaffen*, Praha 1967. - *Colloquium Musica antiqua*, Brno 1968. *Colloquium Leoš Janáček et musica europaea*, Brno 1970. - *Colloquium Musica vocalis*, Brno 1971. - *Colloquium Musica bohémica et europaea*, Brno 1972.

Colloquium Musica cameralis, Brno 1977. - *Colloquia musicologica Brno 1972 et 1973. Fasc. I: Homo hodiernus musicam audit. Fasc. II: Idea nationis et musica moderna*. Oba svazky vyšly v jednom konvolutu, Brno 1979. - *Colloquium "The Music Work"*, Brno 1975. - *Colloquia Musicologica Brno 1976 et 1977 (Wort-Ton-Beziehung vom theoretischen und historischen Aspekt /1976/; Musik und Revolution (1977))*, Brno 1978. - *Colloquium Leoš Janáček ac tempora nostra*, Brno 1983. - *Colloquium "Musica communicatio"*, Brno 1989. - *Colloquium "The Musical Theatre"*, Brno 1984. - *Colloquium "Dvořák, Janáček and Their Time"*, Brno 1985. (Vesmės uvádíme rok vydání jednotlivých sborníků.) Vydané sborníky z následujících let viz v závěrečné stati

Petra Macka, s. ... - - Z konference Muzikologická analýza, pořádané Svazem českých skladatelů a koncertních umělců (Komisí pro hudební vědu, kritiku a publicistiku) ve spolupráci s naší katedrou, a to ve dnech 10.-11. listopadu 1988, Brno, sborník žel nevyšel (red. Rudolf Pečman - Jaroslava Zapletalová). Materiály jsou připraveny k vydání a dosud čekají na nakladatele.)

- 5) Vytrvale se věnujeme zakladateli brněnské muzikologické školy *Vladimíru Helfertovi* vlastně už od roku 1940, kdy *Bohumír Štědroň* o něm napsal informativní (samostatně vydaný) text (blíže viz v hlavním souvislém čtení v naší přítomné stati). O něm viz zejména (výběrem): *Jiří Vysloužil* (ed.) - *Rudolf Pečman*. (ed.), *Vladimír Helfert. Pokrokový vědec a člověk. Studie, korespondence a vzpomínky*. Příloha ke Sborníku, prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, H 9, vyšlo i samostatně, Brno 1975. (Sborníková verze je z předchozího roku, samostatná brožura má 71 stran.) *Rudolf Pečman* (ed.), ve spolupráci s *Jaroslavou Zapletalovou*, *Vladimír Helfert v Českém a evropském kontextu*, Svaz českých skladatelů a koncertních umělců, Brno 1987. Ze samostatných studií srv.; *Gracian Černušák, Vladimír Helfert*. Heslo z *Pazdírkova hudebního slovníku naučného*, svazek II, Brno 1937, s. 379-381. *Gracian Černušák, Vladimír Helfert*. Heslo in: *Grove's Dictionary of Music and Musicians*, svazek 4, Londýn 1954, s. 225. *Gracian Černušák, Vladimír Helfert*. 24. III. 1886 -18.V. 1945. *Tempo XVIII*, 1946, č. 1, s. 5-7. *Rudolf Pečman, Víra a naděje, v době zaživa pohřbených*. *Opus musicum XVII*, 1985, č.5, 137-142, *Rudolf Pečman, Potměšilá muzikantská reakce proti moderní hudební kultuře (Helfertovo odsouzení opožděného skladatelského zjevu)*. V knize *Rudolfa Pečmana, Útok na Antonína Dvořáka*, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 1992, s. 109-134. *Rudolf Pečman, "Ozývají se první signály k vítěznému pochodu"* *Korespondence Vladimíra Helferta s Olgou Jarošovou*. Sborník prací brněnské univerzity, H 34, 1999, 59-87. *Rudolf Pečman, Vladimír Helfert*. Nadace Universitas Masarykiana, svazek 20. Nadace Universitas Masarykiana, Akademické nakladatelství CERM, Nakladatelství a vydavatelství NAUMA, Brno 2003. *Ivan Poledňák, K některým otázkám Helfertovy estetiky*. *Hudební rozhledy X*, 1957, č. 12, s. 500 - 502. *Ivan Poledňák, Soupis prací Vladimíra Helferta*. *Musikologie V (Helfertův sborník)*. Řídí *Jan Racek* a redakční kruh. Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Praha 1958, s. 253-313. *Ivan Poledňák, K nedožitým osmdesátinám Vladimíra*

Helferta. *Estetika* 1966, 2, s. 162. Ivan Poledňák, K metodologické problematice díla Vladimíra Helferta. *Opus musicum VII*, 1975, č. 10, s. 290-292. Jan Racek, *Organizace hudebně-vědeckého bádání na Moravě Tempo XV*, 1935/36, č. 11, s. 122-124. Jan Racek, *Vědec a člověk. Index VIII*, 1936, č. 3, s. 26-30. Jan Racek, *Vědec - bojovník. In memoriam univ.prof.dr. Vladimíra Helferta 24. III. 1886-18. V. 1945-Nová svoboda XXIII*, 1945, č. 12, s. 194-196. Jan Racek, *In memoriam prof.dr.Vladimíra Helferta. Časopis zemského' musea v Brně XXXIII*, 1946, část 1, s. 27-34. Jan Racek, *Vladimír Helfert. Časopis Matice moravské LXVI*, 1946, s. 108-117. Jan Racek, *Vladimír Helfert and the Brno School of Musicology. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, H 4*, 1969, s. 29-46. Olga Settari, *Vladimír Helfert, Notace v Jistebnickém kancionále.Zásady přepisu /edice práce Vladimíra Helferta s komentářem v češtině a němčině/.- Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, H 18*, 1982/83, s. 47-80. Jaroslav Smolka, *Plán Vladimíra Helferta na poválečnou repatriaci pramenů k dějinám české hudby. Opus musicum XXV*, 1993, č. 9-10, s. 296-299. Jaroslav Smolka, *Vladimír Helfert - Mirko Očadlík. Korespondence, Živá hudba VIII*, 1983. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1984, s. 253-300. Jaroslav Smolka_ (ed.), *Helfertova Česká moderní hudba.Vydala Akademie múzických umění, Praha 1996. Jura Sosnar, Vladimír Helfert - Jura Sosnar, Hovory tužkou_ Dokumenty z let 1941-1942. listy spoluvězněnému příteli. Moje literární plány. Knižnice Hudebních rozhledů, roč. II, svazek 4. Praha 1956. Theodora Straková, brožura k výstavě "Vladimír Helfert a jeho tvůrčí odkaz". Uspořádalo hudebně historické oddělení Moravského musea. Moravské museum, Brno 1956. Theodora Straková, Otakar Hostinský a Vladimír Helfert. In: Pocta Otakaru Hostinskému. Vědecké symposium. Brno 10.-11.března 1980. Chairman: Jiří Vysloužil. Editor: Rudolf Pečman. Česká hudební společnost, Brno 1982, s. 177-183. Bohumír Štědroň, *Vladimír Helfert. Naše věda XXIV*, 1946, s. 198-203. Bohumír Štědroň, *Z Helfertových dopisů přátelům. Tempo XVIII*, 1946, č. 1, s. 7-8; č. 6, s. 176; dále *Tempo XIX*, 1946/47, č. 5, s. 139-140. Bohumír Štědroň, *Česká hudba za nesvobody. Musikologie II*, 1949, s. 106-146. /O Helfertovi s.109-112/, Bohumír Štědroň, *Vladimír Helfert a hudební výchova. Hudební výchova III*, 1955, s.41-42. Bohumír Štědroň, *Helfertova habilitace u profesora Otakara Zicha. In: Rudolf Pečman (ed.), Vědecký odkaz Otakara Zicha. Sborník ze symposia v Praze (16 .-18.května 1979)Česká hudební společnost, Brno 1981, s. 121-126.**

Karel Vetterl, *Před__ mikrofonem*. Index VIII, 1936, č. 3, s. 31-32. Jiří Vysloužil, *Index - tribuna Helfertových kritických syntéz*. /.../ Index I, 1968, č. 7, s. 24-29; č. 8, s. 22-25. - Časopisecká pocta k Helfertovým padesátinám: K 50. narozeninám Vladimíra Helferta bylo vydáno *slavnostní číslo časopisu Index VIII, č. 3, ročník 1936*. Šéfredaktor Bedřich Václavek. Vstupní text: J. L. /Josef Ludvík/ Fischer.

Bibliografické připomenutí

Faktografické údaje k dějinám Univerzity Masarykovy (resp. Univerzity J. E. Purkyně) jsme čerpali z práce *Dějiny university v Brně*. Autorský kolektiv: Marie Bednaříková, František X. Halas, František Jordán (vedoucí redaktor), Zdeněk Konečný, František Mainuš, Jaroslav Mlýnský. Vydala Universita J. E. Purkyně v Brně. Brno 1969. Faktografii o slovenské hudební vědě jsme našli ve spise Lubomír Chalupka (ed.), *Slovenská hudobná veda (1921-2001). Minulosť, súčasnosť, perspektivy*.

Zborník k 80. výročiu Katedry hudobnej vedy FiF UK. Vydaly: Katedra hudobnej vedy Filozofickej fakulty Univerzity Komenského a Slovenská muzikologická asociácia pri Slovenskej hudobnej unii. Bratislava 2001. STIMUL, centrum informatiky a vzdelávania FiF UK.